

Б. О. АВРАМЧУК, канд. екон. наук, ст. дослідник

Ю. А. АВРАМЧУК, канд. екон. наук, автор-кореспондент

А. С. ЗАДВОРНИЙ, канд. екон. наук

УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВОЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Резюме. У статті розглянуто методологічні аспекти вдосконалення та оптимізації організації і проведення наукової та науково-технічної експертизи в Україні. Основну увагу автори приділяють трьом ключовим етапам процесу експертизи: підготовчому, основному та заключному. Запропоновано конкретні заходи для підвищення ефективності та прозорості процедури оцінювання наукових матеріалів.

На підготовчому етапі визначаються основні документи та нормативні акти, що регулюють експертну діяльність, а також формується експертна група та здійснюється відбір об'єктів дослідження. Окреслено важливість електронного документообігу та автоматизованих інформаційних систем, що сприяють зменшенню витрат часу і зниженню ймовірності помилок під час обробки матеріалів.

Основний етап включає механізми підбору експертів, критерії оцінювання та процедури верифікації отриманих висновків. Висвітлено методологію призначення експертів залежно від специфіки досліджуваних об'єктів, а також підходи до їхнього навчання та підготовки. Зазначено необхідність розширення складу експертів через залучення міжнародних фахівців і міждисциплінарних груп для забезпечення об'єктивності оцінювання.

Заключний етап зосереджується на аналізі результатів експертизи, формуванні підсумкових висновків та їхньому поданні до відповідних органів чи замовників. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення зворотного зв'язку з експертами, а також механізми впровадження отриманих висновків у практичну діяльність наукових установ.

Реалізація запропонованих рекомендацій буде сприяти підвищенню якості експертиз, забезпечить більш ефективне використання ресурсів і зміцнить довірудо результатів науково-технічних досліджень в Україні.

Ключові слова: науково-технічна експертиза, організація експертизи, оптимізація процесів, підготовчий етап, основний етап, заключний етап, експертні висновки.

ВСТУП

Наукова і науково-технічна експертиза (далі — експертиза) має важливе значення для ефективного функціонування наукових і технічних досліджень в Україні. Вона допомагає забезпечити об'єктивну оцінку об'єктів, що підлягають аналізу, а також сприяє прийняттю оптимальних рішень. Однак процеси організації та проведення експертизи часто потребують удосконалення для підвищення їхньої ефективності та мінімізації помилок. У статті запропоновано методичні рекомендації щодо організації та проведення кожного етапу експертизи.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Методичні рекомендації, що викладені в статті, мають на меті удосконалення процесу організації та проведення наукової та науково-технічної експертизи. Вони ґрунтуються на вимогах чинного законодавства України, зокрема на законах України “Про наукову і науково-

технічну діяльність” і “Про наукову і науково-технічну експертизу”. Важливим аспектом є науково-технічна експертиза відкритих матеріалів, тоді як для об'єктів з обмеженим доступом мають застосовуватися окремі нормативно-правові положення.

1. Підготовчий етап організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи.

Підготовчий етап організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи передбачає такі кроки:

1) підписання Наказу про організацію та проведення наукової і науково-технічної експертизи Міністерством освіти і науки України;

2) підписання договору між замовником і організатором наукової та науково-технічної експертизи;

3) перевірка матеріалів, що підлягають науковій і науково-технічній експертизі, замовником;

4) передача й отримання матеріалів для організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи.

Підставою для організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи, а також передачі відповідних матеріалів, є Наказ Міністерства освіти і науки України про організацію та проведення наукової і науково-технічної експертизи та договір між Міністерством освіти і науки України (замовник) та Українським інститутом науково-технічної експертизи та інформації (організатор).

Перед передачею матеріалів для організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи замовник протягом 7 робочих днів перевіряє вказані матеріали на їхню відповідність кількості об'єктів експертизи в Переліку об'єктів наукової і науково-технічної експертизи, який передається організатору.

Замовник передає організатору матеріали щодо об'єктів експертизи в електронному вигляді у форматі *docx* або *pdf*.

Матеріали, що передаються:

- 1) супровідний лист;
- 2) перелік об'єктів наукової і науково-технічної експертизи;
- 3) матеріали щодо кожного об'єкта наукової і науково-технічної експертизи.

Кількість переданих матеріалів щодо кожного об'єкта експертизи має відповідати кількості об'єктів експертизи в наданому замовником Переліку. У разі, якщо щодо одного об'єкта експертизи надається декілька матеріалів, то вони мають бути об'єднані в один пакет файлів у форматі *zip*.

У випадку організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи через автоматизовану інформаційну систему, зокрема через Національну електронну науково-інформаційну систему (далі — АІС), автори (керівники) об'єктів експертизи завантажують такі об'єкти в систему самостійно або ж передають відповідальній особі замовника чи організатора, яка завантажує відповідні об'єкти в систему.

Після завантаження всіх поданих об'єктів до АІС виконуються кроки 3 і 4 підготовчого етапу організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи, а саме:

крок 3 – перевірка замовником завантажених до АІС матеріалів, що підлягають науковій і науково-технічній експертизі;

крок 4 – передача та отримання матеріалів для організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи з посиланням на відповідні об'єкти експертизи в АІС.

2. Основний етап організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи.

Основний етап організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи передбачає такі кроки:

1) первинний етап пошуку та призначення експертів наукової і науково-технічної експертизи:

- логічно-сміслові визначення та групування об'єктів для призначення експертів;
- призначення експертів у телефонному та/або онлайн-режимі;
- розсилання завдань в електронному вигляді;

2) додатковий етап пошуку та призначення експертів наукової і науково-технічної експертизи (у разі неможливості призначення експертів та/або відмови експертів від проведення експертизи):

- логічно-сміслові визначення та групування об'єктів для призначення експертів;
- призначення експертів у телефонному та/або онлайн-режимі;
- розсилання завдань в електронному вигляді;

3) збір актуальних даних щодо підтвердження кваліфікації експерта та платіжної інформації;

4) підписання договорів з експертами на проведення наукової і науково-технічної експертизи.

Нормативний час виконання первинного та додаткового етапу пошуку та призначення експертів наукової і науково-технічної експертизи одним відповідальним організатором залежно від кількості експертів:

- до 10 об'єктів експертизи — від 3,5 робочих годин до 10,0 робочих годин;
- 11–20 об'єктів експертизи — від 10,0 робочих годин до 30,0 робочих годин;
- 21–30 об'єктів експертизи — від 20,0 робочих годин до 60,0 робочих годин;
- 31–40 об'єктів експертизи — від 33,5 робочих годин до 100,0 робочих годин.

Причому, потрібно зазначити, що логічно-сміслові визначення та групування об'єктів для призначення експертів займає від 50 до 80 % робочого часу, витраченого на пошук і призначення експертів наукової та науково-технічної експертизи, залежно від кількості об'єктів експертизи та призначених експертів.

Не рекомендується призначати одного відповідального організатора на більше ніж 40 об'єктів експертизи з метою зменшення ризику виникнення помилок і затримок.

Збір актуальних даних щодо підтвердження кваліфікації експерта та платіжної інформації здійснюється шляхом заповнення експертом даних, необхідних для підписання трудової угоди на виконання наукової і науково-технічної експертизи. Форму для заповнення даних організатор надсилає разом із матеріалами щодо

об'єкта експертизи та формою експертного висновку.

Під час збору вказаних даних організатор проводить мультиетапну перевірку поданих експертами даних на наявність помилок і неточностей. У разі виявлення помилок або неточностей у даних щодо підтвердження кваліфікації експерта та платіжної інформації, відповідальний організатор уточнює дані в експерта.

Підписання договорів з експертами на проведення наукової і науково-технічної експертизи може відбуватися як через сервіси електронного документообігу, так і шляхом фізичного підписання трудової угоди та надсилання паперового примірника організатору.

Термін проведення основного етапу організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи визначається договором і зазвичай становить 30 календарних днів. Основний етап розпочинається після отримання організатором, належним чином оформлених матеріалів для наукової і науково-технічної експертизи.

У випадку організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи через автоматизовану інформаційну систему, зокрема через Національну електронну науково-інформаційну систему, логічно-сміслову визначення та групування об'єктів для призначення експертів не проводиться в рамках перших двох кроків основного етапу організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи.

Натомість пошук та призначення експертів наукової і науково-технічної експертизи відбувається наступним чином:

1) первинний етап пошуку та призначення експертів наукової і науково-технічної експертизи:

- повідомлення експертам про початок основного етапу організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи;
- самостійний вибір експертами об'єктів, щодо яких вони мають бажання здійснити експертизу;
- погодження або відмова відповідальною особою організатора експертизи про проведення експертизи об'єктів, обраних експертами самостійно;

2) перший додатковий етап пошуку та призначення експертів наукової і науково-технічної експертизи:

- призначення експертів відповідно до їхньої кваліфікації;
- погодження або відмова експертами про проведення експертизи об'єктів, призначених організатором;

3) другий додатковий етап пошуку та призначення експертів наукової і науково-технічної експертизи:

- призначення експертів відповідно до їхньої кваліфікації;
- погодження або відмова експертами про проведення експертизи об'єктів, призначених організатором.

У випадку організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи через автоматизовану інформаційну систему, зокрема через Національну електронну науково-інформаційну систему, нормативний час виконання первинного та додаткових етапів пошуку та призначення експертів наукової і науково-технічної експертизи одним відповідальним організатором залежно від кількості експертів:

- до 10 об'єктів експертизи — від 1,5 робочих годин до 5,0 робочих годин;
- 11–20 об'єктів експертизи — від 3,5 робочих годин до 10,0 робочих годин;
- 21–30 об'єктів експертизи — від 5,0 робочих годин до 15,0 робочих годин;
- 31–40 об'єктів експертизи — від 6,5 робочих годин до 20,0 робочих годин.

Збір актуальних даних щодо підтвердження кваліфікації експерта та платіжної інформації здійснюється шляхом заповнення експертом даних, необхідних для підписання трудової угоди на виконання наукової і науково-технічної експертизи, в автоматизованій інформаційній системі.

3. Заключний етап організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи.

Заключний етап організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи передбачає такі кроки:

1) отримання завершених і підписаних експертних висновків;

2) оплата праці експертів, які були залучені для проведення наукової та науково-технічної експертизи;

2) підготовка узагальненого висновку наукової та науково-технічної експертизи в разі потреби;

3) підготовка рейтингової таблиці об'єктів експертизи в разі потреби;

4) передача матеріалів до Міністерства освіти і науки України;

5) підготовка, узгодження та підписання акту здачі-приймання виконаної роботи.

Після завершення експертизи експерти надсилають паперові примірники підписаних експертних висновків на пошту організатора, а також надають електронну версію висновку у форматі *pdf*.

У разі потреби відповідальні організатори готують узагальнені експертні висновки з коротким резюме щодо кожного об'єкта експертизи

на основі висновків експертів, а також розробляють рейтингову таблицю з рейтинговими оцінками об'єктів експертизи.

Після завершення наукової і науково-технічної експертизи організатор передає замовнику матеріали щодо проведеної експертизи в електронному вигляді у форматі *docx* або *pdf* та/або в паперовому вигляді.

Матеріали, що передаються:

- 1) супровідний лист;
- 2) експертні висновки;
- 3) рейтингова таблиця об'єктів експертизи (якщо передбачено договором);
- 4) узагальнений експертний висновок (якщо передбачено договором).

Оплата праці експертів, які були залучені для проведення наукової та науково-технічної експертизи, проводиться у строк, що не перевищує 30 календарних днів із моменту отримання організатором фінансування від замовника, за умови підписання експертом договору на проведення наукової та науково-технічної експертизи з організатором та надання експертного висновку.

Термін проведення заключного етапу організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи визначається договором і зазвичай становить 5 робочих днів. Заключний етап розпочинається після закінчення терміну проведення основного етапу організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи.

У разі організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи через автоматизовану інформаційну систему, зокрема через Національну електронну науково-інформаційну систему, організатор повідомляє замовника про завершення наукової і науково-технічної експертизи шляхом надсилання офіційного листа із зазначенням посилання на висновки експертів, автоматично сформовану рейтингову таблицю в автоматизованій інформаційній системі.

ВИСНОВКИ

Реалізація цих методичних рекомендацій дає змогу значно вдосконалити процеси наукової та науково-технічної експертизи, забезпечити ефективність і точність оцінок, а також знизити ймовірність помилок на кожному етапі. Удосконалення цих процесів буде мати позитивний вплив на загальний рівень науково-технічного розвитку в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січ. 2022 р. № 44. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-%D0%BF#Text>.
2. Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листоп. 2021 р. № 1197. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1197-2021-%D0%BF#Text>.
3. Про наукову і науково-технічну експертизу [Електронний ресурс]: Закон України від 10 лют. 1995 р. № 51/95-ВР. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Про наукову і науково-технічну діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 26 листоп. 2015 р. № 848-VIII. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.

REFERENCES

1. (2022). Pro zatverdzhennia Poriadku prysudzhennia stupenia doktora filosofii ta skasuvannia rishennia razovoi spetsializovanoi vchenoi rady zakladu vyshchoi osvity, naukovoї ustanovy pro prysudzhennia stupenia doktora filosofii : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 sichnia 2022 r. № 44 [On approval of the Procedure for awarding the degree of Doctor of Philosophy and cancellation of the decision of a one-time specialized academic council of a higher education institution, scientific institution on awarding the degree of Doctor of Philosophy: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 12, 2022 No. 44]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-%D0%BF#Text>. [in Ukr.].
2. (2021). Deiaki pytannia prysudzhennia (pozbavlennia) naukovykh stupeniv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 lystopada 2021 r. № 1197 [Some issues of awarding (depriving) academic degrees: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 17, 2021 No. 1197]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1197-2021-%D0%BF#Text>. [in Ukr.].
3. (1995). Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu ekspertyzu: Zakon Ukrainy vid 10.02.1995 № 51/95-VR [On scientific and scientific-technical expertise: Law of Ukraine dated February 10, 1995 No. 51/95-VR, in force, current version dated 11/15/2024]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#Text>. [in Ukr.].
4. (2016). Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 № 848-VIII [On scientific and scientific-technical activities: Law of Ukraine dated November 26, 2015 No. 848-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>. [in Ukr.].

B. O. AVRAMCHUK, PhD in Economics, Senior Researcher
Yu. A. AVRAMCHUK, PhD in Economics, Corresponding Author
A. S. ZADVORNYI, PhD in Economics

IMPROVEMENT AND OPTIMIZATION OF THE ORGANIZATION AND CONDUCT OF SCIENTIFIC AND SCIENTIFIC-TECHNICAL EXPERTISE

Abstract. *The article examines the methodological aspects of improving and optimizing the organization and conduct of scientific and scientific-technical expertise in Ukraine. Particular attention is paid to the three key stages of the expertise process: preparatory, main, and final. Specific measures are proposed to enhance the efficiency and transparency of the scientific material evaluation procedure.*

At the preparatory stage, the main documents and regulatory acts governing expert activities are identified, an expert group is formed, and research objects are selected. The importance of electronic document management and automated information systems is highlighted, as they contribute to reducing time and minimizing the likelihood of errors during material processing.

The main stage includes mechanisms for selecting experts, evaluation criteria, and procedures for verifying obtained conclusions. The methodology for appointing experts depending on the specifics of the studied objects is outlined, as well as approaches to their training and preparation. The necessity of expanding the pool of experts through the involvement of international specialists and interdisciplinary groups is emphasized to ensure objectivity in assessments.

The final stage focuses on analyzing the results of the expertise, forming final conclusions, and submitting them to relevant authorities or clients. Recommendations are proposed to improve feedback with experts and mechanisms for implementing the obtained conclusions into the practical activities of scientific institutions.

The implementation of the proposed recommendations will contribute to improving the quality of expertise, ensuring more efficient use of resources, and enhancing trust in the results of scientific and technical research in Ukraine.

Keywords: *scientific-technical expertise, organization of expertise, process optimization, preparatory stage, main stage, final stage, expert conclusions.*

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Аврамчук Богдан Олегович — канд. екон. наук, ст. дослідник, заступник директора з науково-експертної діяльності, ДНУ “Український інститут науково-технічної експертизи та інформації”, вул. Антоновича, 180, м. Київ, Україна, 03150; +38 (044) 521-00-10; avramchuk.bogdan@gmail.com; ORCID: 0000-0001-8505-2157

Аврамчук Юлія Анатоліївна — автор-кореспондент, канд. екон. наук, ДНУ “Український інститут науково-технічної експертизи та інформації”, вул. Антоновича, 180, м. Київ, Україна, 03150; yulialoshakova5@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1083-1433

Задворний Андрій Сергійович — канд. екон. наук, с. н. с., ДНУ “Український інститут науково-технічної експертизи та інформації”, вул. Антоновича, 180, м. Київ, Україна, 03150; +38 (044) 521-00-10; andrii.zadvornyi@gmail.com; ORCID: 0009-0002-6229-4764

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Avramchuk B. O. — PhD in Economics, Senior Researcher, deputy director of scientific and expert activities of Ukrainian Institute of Scientific and Technical Expertise and Information, 180, Antonovycha Str., Kyiv, Ukraine, 03150; +38 (044) 521-00-10; avramchuk.bogdan@gmail.com; ORCID: 0000-0001-8505-2157

Avramchuk Yu. A. — Corresponding Author, PhD in Economics, State Scientific Organization “Ukrainian Institute of Scientific Technical and Expertise and Information”, 180, Antonovycha Str., Kyiv, Ukraine, 03150; yulialoshakova5@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1083-1433

Zadvornyi A. S. — PhD in Economics, Senior Researcher of Ukrainian Institute of Scientific and Technical Expertise and Information, 180, Antonovycha Str., Kyiv, Ukraine, 03150; +38 (044) 521-00-10; andrii.zadvornyi@gmail.com; ORCID: 0009-0002-6229-4764

